

ÕPIKUBINGO. ESIMESED EESTIKEELSE D ÕPIKUD

Õppeaine: Kirjandus, ajalugu

Sihtrühm: 7. -9. klass

Teema: Kuidas lugesid õpilased 18. ja 19. sajandil gooti kirja? Missugused olid esimesed eestikeelsed õpikud?

Tunni kestus: 45 minutit

Eesmärk: Õpilased...

- oskavad leida infot ning kasutada eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet;
- suudavad mõista ja ära tunda gooti kirjas tähti;
- suudavad loetu põhjal vastata küsimustele ja oma seisukohti põhjendada;
- annavad ja kuulavad tagasisidet, võtavad arvesse teiste seisukohti, teevad paaris koostööd;

Ettevalmistus, vajalikud vahendid:

- **Nutitahvel/ esitlusvahendid, tahvelarvutid/ lauaarvutid:** õpikubingo töölehe täitmine
- **Memolehed tunni tagasiside jaoks:** väljapääsupilet
- **Loo Lugu veebileht:** <https://www.er500.ee/index.php/>
- **Gooti kirja tutvustusmaterjalid:** Õpetajale soovitav lugemismaterjal, et selgitada tunnis, kuidas lugeda gooti kirja: https://keeleabi.eki.ee/pdf/ks6_047.pdf
- **Gooti kirja näidis Loo Lugu veebilehel:** <https://www.er500.ee/teemad/kiriklikust-raamatust-rahvaraamatuni-1711-1840/laste-oppusse-terra#slaid3>
- **Nutitahvli ekraanil esitleda Loo lugu veebilehelt:**
teemad Kiriklikust raamatust rahvaraamatuni 1711-1840; Rahvusliku-trukisonekujunemine-ja-areng-1841-1899. Viiteid õpikubingo lehel iseseisvalt vastuste leidmiseks on ka **ajateljel** või **otsinguaknas aastaarvu** või **teema järgi** ning **märksõnaloendist** (nt õppekirjandus, ärkamisaeg jt).

1. Häälestus (5 min)

Tutvumine gooti kirjaga. Õpetaja lühitutvustus:

Gooti kiri oli kirjutamisel kasutusel kuni 18. sajandini, raamatutes püsis aga peaaegu 20. sajandi keskpaigani (1940. aastani).

Gooti kirja lugemisel tuleb arvestada, et kui lühikesele täishäälikule järgnes pikk kaashäälik (topeltkonsonant), siis viimast võidi lugeda kahel moel:

- a) lühikeselt: **kalla**, loe: *kala*
- b) pikalt: **kalla**, loe: *kalla*

Eristada tuleb ka lühikest ja pika s-i:

- a) kui kirjutati: **kasfi**, siis loeti: *kassi*
- b) kui kirjutati: **kaffi**, siis loeti: *kasi* (minema).

2. Gooti kirja lugemise katse (10 min)

Õpetaja näitab nutitahvli ekraanil kaht gooti kirjas teksti:

- Tänapäevane tekst lihtsamalt gooti kirjas:

Tänapäeva inimefele on küllap harjumatu lugeda teksti gooti kirjas, kuid kuni 1940. aastateni oli see eesti keeles väga levinud ja fuur ofa ajalehtedest ilmus felles kirjas.

- 18. sajandist pärinev tekst gooti kirjas:

1724 Laste Oppusse Terrä. Kumba Ma Latsille Apostli Pawli manitsusse sõnnuga: Kristusse sõnna ellägo rikkalikkult teije seän kigen tarkussen.

Sama raamatu esitlemine slaidil: <https://www.er500.ee/teemad/kiriklikust-raamatust-rahvaraamatuni-1711-1840/laste-oppusse-terra#slaid3>

Õpetaja palub klassis 3—5 õpilasel valjult lugeda sama raamatupealkirja.

- **Huvitavad faktid:** See raamat on tõenäoliselt üldse esimene lastele mõeldud eestikeelne usuõpik. See on kirjutatud tartu murdes. seda on säilinud üldse üks eksemplar, mida säilitatakse Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus.

3. Paaristöö: õpikubingo täitmine tahvelarvutis/ lauaarvutis etteantud aja sees (20 minutit).

Õpilased jagunevad paaridesse: paaristöös oluline tööjaotus (kes mida otsib?) ja ajaplaneerimine (mahtuda etteantud aja piiridesse).

Õpetaja tutvustab bingoruudustiku täitmise reegleid: Leia antud aastaarvu ja pealkirja põhjal esimesed eestikeelsed õpikud! Lohista õige vastus sobivasse ruutu, ruudustik asub kahel leheküljel! Esimene mängija, kes saab ülesande täidetud, hüüab "Bingo!" ja võidab mängu. Mängu aeg: 15 min.

Mängu leiab „Loo lugu“ keskkonnast – Loo ja õpi - Mängud ja viktoriinid;

või vajutades lingile: <https://view.genially.com/697dfcbbfef20db612006034/interactive-content-19-sajandi-opikute-bingo>

4. Kokkuvõtte bingomängust (4 min)

Õpiku ajatelje elavaks tegemine: Õpetaja tunnustab kiiremaid ja teeb kokkuvõtte paaristöö tulemustest. Õpetaja näitab vastuselehte (täidetud bingoruudustik) nutitahvil ja rõhutab kokkuvõttes, et täidetud bingoruutudega koostasid õpilased eestikeelse õppekirjanduse arengu ajatelje.

Tulemuste võrdlemine klassis: Õpetaja kuvab nutitahvil täidetud vastuselehe ja palub õpilastel **sõnaliselt kirjeldada õpikute ajatelge, et** õpilased seostaksid üksikuid vastuseid ja üldisemat arengut:

- Millised õpikud ilmusid kõige varem? Mis tüüpi õpikud need olid?
- Millal hakkavad ilmuma ained nagu füüsika, muusika, lugemine?
- Mida see ütleb tolleaegse hariduse ja ühiskonna vajaduste kohta?

Bingo +1 üllatus: Iga paar valib **ühe bingoruudu**, mis neid kõige rohkem üllatas. **2–3 paari vastavad suuliselt:** *Milline õpik üllatas ja miks? Kas te arvasite, et selline õpik oli juba 19. sajandil olemas?*

5. Arutelu ja tagasiside (6 min)

Õpetaja suunatud arutelu: „Mida õpikubingo räägib meile eestikeelsest haridusest?“
Vastamisel kasutada nimepulki. Aruteluga luuakse sild ajaloo ja tänapäeva vahel.

a) faktid:

Mis oli kõige varasem eestikeelne õpik, mille te leidsite?

Milliseid keeli hakati eestlastele õpetama?

b) seoste loomine minevikuga:

Miks oli oluline, et need õpikud olid just eestikeelsed?

Miks muusika ja laulmine on õpikutena varakult esindatud?

c) seoste loomine tänapäevaga:

Kui täna tehtaks „Õpikubingo 2025“, millised ained kindlasti sees oleksid?

Millist õpikut teie arvates 19. sajandil veel ei olnud, aga tänapäeval on?

d) gooti kirja mõistmine:

Kuidas gooti kiri mõjutas õppimist?

Kes teie arvates üldse oskas neid õpikuid lugeda?

- Kokkuvõtte lõpus võiks õpetaja sõnastada ühe kandva mõtte: Õpikubingo näitas, et eestikeelne haridus ei tekkinud korraga – see kasvas samm-sammult koos rahva, keele ja vajadustega.

Tunni tagasiside: väljapääsupilet.

Enne tunni lõppu vastab iga õpilane kirjalikult kahele küsimusele:

- Üks õpik, mida ma nüüd kindlasti mäletan, on ...
- Üks sõna, mis iseloomustab tänast tundi: ...

Soovi korral võib õpetaja õpilaste vastuseid järgmise tunni alguses anonüümselt ette lugeda.

**BINGORUUDUSTIK
LAHENDUS:**

1795 ESIMENE LUGEMISÕPIK ABD ehk Luggemise- Ramat Lastele kes tahawad luggema õppida Otto Wilhelm Masing	1805 ESIMENE EESTIKEELNE KOOLILUGEMIK Weikenne opetusse nink lugemisse Ramat Tarto ma- rahwa kooli laste tarbis Georg Gottfried Marpurg	1841 ESIMENE EESTIKEELNE LAULMISE ÕPETUS Õppetus, kuidas laulomehhed, ja kes muud tahtwad, joudwad notidest laulo wisid ülleswõtta Johann August Hagen	1844 ESIMENE VENE-EESTI SÕNASTIK TALURAHVALE WEIKE WENNE KELI ABD-ramat Johann Schwelle
1847 ESIMENE SAKSA KEELE ÕPIK EESTI TALURAHVALE Õppetusse-Ramat marahwale, kes saksa kelt tahhab õppida	1849 ESIMENE EESTIKEELNE GEOGRAAFIAÕPIK Mailma made õppetus	1855 ESIMENE EESTIKEELNE FÜÜSIKAÕPIK Wisika, ehk õppetus lodud asjade issewisidest ja wäggedest	1858 ESIMENE EESTIKEELNE AJALOOÕPIK KIHELKONNA- KOOLIDELE Sündinud asjade juttustaminne. Essimenne pool Johann Georg Schwartz
1864 ESIMENE EESTIKEELNE MUUSIKAÕPIK Musika õppetus: üks nodi, laulmisse ja mängimisse selletusse ramat Andreas Erlemann	1867 AABITSARAAMAT Uus Aabitsaraamat, kust wiiekümne pääwaga lugema ja kirjutama wõib õppida Carl Robert Jakobson	1879 ESIMENE VÕIMLEMISE ÕPPERAAMAT Turnimise raamat. 1. J. Kurrik	1879 ESIMENE EESTIKEELNE ALGEBRAÕPIK Arwuwald 1, Algebra oma algusõpetustega J. Kurrik
1881 ESIMENE SOOME KEELE ÕPIK Soome keele õpetus. Esimene jagu, Lühikene grammatik Dr. M. Weske	1884 ESIMENE TÄIELIK EESTI KEELE GRAMMATIKA Eesti keele Grammatik K. A. Herman	1893 ESIMENE NOODIÕPIK Noodi-õpetus ja komponeerimise õpetus Karl August Hermann	1894 ESIMENE EESTIKEELNE KUNSTIÕPETUSE KÄSIRAAMAT Maaleri kool Johannes Jaanus

